

of the remote support of disciplines; providing students with the system of knowledge and skills concerning the usage of distance education technologies; immersion of the students into distance education software development with the help of inter-subject communications. The activation of motivationally-reflexive students' activities was aimed at shaping students' motivation to succeed, positive attitude towards collaboration in definite projects, as well as their striving to self-improvement. Students' involvement in using distance education technologies within the academic activity organization and development of learning and teaching materials of the remote support of disciplines required creating some facilities necessary for getting skills of dealing with distance education courses. So, electronic support of the disciplines based on distance education technologies has been created. Moreover, the students were invited to take part in some pedagogical projects within the framework of which they had to present systematized teaching materials for every sections of the discipline currently studied. Providing students with the system of knowledge and skills concerning the usage of distance education technologies was achieved in the course of special discipline "Distance education technologies in professional environment" dedicated to the future software engineers. Its main aim was to form the future programmers' general theoretic and expert knowledge in the field of distance education technologies. The pedagogical facility, called "immersion of the students into distance education software development with the help of intersubject communications" was connected with active involvement of the future software engineers to join the development staff of the software, aimed at enabling favourable environment for implementing distance education technologies in the academic activity. Implementation of every facility required organizing several special activities which allowed to get values of the variables, which have been used afterwards in assessing the level of the future software engineers preparedness for using distance education technologies in their professional activities.

Keywords: shaping readiness to use, software engineers, pedagogical facilities, distance education technologies.

Подано до редакції 30.12.2015

Рецензент: канд. екон. наук., доцент Л. А. Тягульська

УДК.316.3-052

Марина Володимирівна Боделан,
магістр соціальної педагогіки, здобувач, старший викладач кафедри
соціальної роботи та кадрового менеджменту,
Одеський національний політехнічний університет,
проспект Шевченка, 1, м. Одеса, Україна

ВУЛИЧНА СОЦІАЛЬНА РОБОТА: СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА

У статті презентовано аналіз сутності і специфіки вуличної соціальної роботи, що є невід'ємною складовою сучасної соціальної роботи в цілому. Проведений аналіз дозволив визначити принципи такої роботи, надати власне тлумачення понять «вулична соціальна робота», «клієнт вуличної соціальної роботи», «вуличний соціальний працівник».

Ключові слова: соціальна робота, вулична соціальна робота, клієнт вуличної соціальної роботи, вуличний соціальний працівник.

Постановка проблеми. Роль сучасної соціальної роботи, що має на меті здійснення соціальної допомоги, попередження негативних впливів на життєдіяльність людини, сім'ї, соціальної групи, суспільства в цілому, зумовлених об'єктивними та негативними чинниками, постійно зростає. Як соціальний інститут соціальна робота поєднує державні установи, громадянські та приватні організації, що утворюють цілісну систему соціального захисту населення, а також навчальні заклади, які здійснюють підготовку фахівців для цієї галузі, науково-дослідницькі установи тощо. Неусвідомлення клієнтами своєї проблеми призводить до необхідності проведення соціальної роботи за іншою схемою: не клієнт звертається до соціальних служб, а навпаки, працівники соціальних служб відшукують потенційних клієнтів і пропонують їм соціа-

льні послуги, що переносить соціальну роботу за межі соціальних установ, тобто на вулицю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що вулична соціальна робота як невід'ємна складова сучасної соціальної роботи стала предметом наукових розробок О. Вороновської, Н. Денисової, Т. Зайцевської, Т. Миронової, Є. Холостової, Н. Щукиної та інших дослідників.

Мета статті – схарактеризувати сутність і специфіку вуличної соціальної роботи, а також принципи, за якими вона здійснюється.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вулична соціальна робота як різновид соціальної роботи та соціальної педагогіки зародилася в кінці 20-х років у великих містах США у зв'язку зі зростанням рівня злочинності серед молоді. Типовими цільовими гру-

пами, на які були спрямовані спеціальні соціально-педагогічні впливи, стали підлітки, довільно структуровані у вуличну групу, угруповання або підліткову банду. Тому місце роботи соціальних працівників було перенесено в місця зустрічей з підлітками. Впродовж певного часу до такої амбулаторної консультативної діяльності застосовувалися різні назви: «street cornerworker», «street gang worker», «area youth worker», «outreach youth worker», «street club worker» та «field worker» та ін.

З 1940 року вулична соціальна робота проводилася майже в усіх західноєвропейських країнах, Африці, Азії, Латинській Америці та Австралії. Так, наприклад, у Великій Британії така робота мала назву «Detached Youth work» або «Outreach Youth work», в Нідерландах – «Street Corner Work», у Швейцарії – «Gassenarbeit» або «Mobile Jugendarbeit», у Франції йшлося про «Travailleurs de la Rue», а в Австрії та Німеччині як про «вуличну соціальну роботу», так і про мобільну роботу з молоддю. З 1991 року вулична соціальна робота проводиться також у східноєвропейських країнах [2].

Сьогодні існує кілька підходів до визначення сутності вуличної соціальної роботи:

- вулична соціальна робота розглядається як метод соціальної роботи, що полягає в наданні соціальними службами послуг своїм клієнтам на вулиці (інша назва – мобільна соціальна робота);

- вулична соціальна робота розглядається як діяльність, що здійснюється в конкретних місцях проживання безпритульних (реальних і потенційних) [1];

- вулична соціальна робота є способом встановлення і підтримки контактів між фахівцями соціальних служб і цільовою групою, потенційно зацікавленою в послугах, що надаються [3].

Вулична соціальна робота передбачає пошук соціальними працівниками потенційних клієнтів соціальної роботи, а також перенесення місця надання деяких послуг (консультування, інформування, профілактика, контроль за ризикованою поведінкою та ін.) з установ «на вулицю», ближче до представників найбільш уразливих груп. Слід зауважити, що вулична соціальна робота передбачає не стільки припинення проживання людей на вулиці, скільки зниження пов'язаного з ним ризику [2].

Визначають такі напрями вуличної соціальної роботи:

- «аутріч-робота» (*outreach work*) – спрямована на залучення представників цільової групи з вулиці до соціального закладу, де їм нададуть соціальні послуги і допомогу;

- «детач-робота» (*detach work*) – передбачає соціальну підтримку безпосередньо і тільки на вулиці, в середовищі життєдіяльності певної соціальної групи, що адаптована до проживання на вулиці і для якої вулиця є постійним місцем заробітку і розваг.

У межах вуличної соціальної роботи соціальні працівники зв'язуються з різними державними орга-

нами, роблять запити щодо працевлаштування таких людей, шукають їм місця для відпочинку, проживання, тобто створюють умови для подолання кризової ситуації [2].

Вважаємо, що принципами вуличної соціальної роботи є такі:

- Вулична соціальна робота повинна бути систематичною і регулярною. Важливо постійно з'являтися на одних і тих самих місцях, оскільки багато потенційних клієнтів не відразу йдуть на контакт. Деяким з них потрібно придивитися, зрозуміти, що соціальний працівник дійсно хоче їм допомогти, що на нього можна поклатися; деяким необхідний час, щоб прийняти рішення щодо готовності до надання їм допомоги.

- Вуличні соціальні працівники працюють в парах. Це важливо для безпеки самих працівників, оскільки деякі «клієнти вулиці», особливо в криміналізованих угрупованнях, де вживають наркотики, можуть бути агресивними. Соціальним працівникам доводиться заходити в підвали та на горища. Крім того, робота в парах допомагає охопити більшу кількість «вуличної» аудиторії в одному місці, краще відстежити ситуацію, допомагає при супроводі в соціальні та медичні установи. Вона також сприяє підвищенню ефективності вуличної соціальної роботи, оскільки соціальні працівники мають можливість обмінятися думками про ту чи іншу життєву ситуацію, у якій опинився клієнт.

- Добровільна згода на допомогу. Вуличний соціальний працівник не нав'язує, а пропонує клієнту допомогу і підтримку. Якщо клієнт відмовляється і не йде на контакт, то можна залишити йому інформацію і повідомити, що його будуть раді бачити, коли він сам цього захоче; що в кризовій або будь-якій іншій ситуації він може звернутися в соціальну службу по допомогу. Такий підхід дає клієнту зрозуміти: йому надається право вибору.

- Ротація вуличних соціальних працівників. Небажано закріплювати місця дислокації потенційних клієнтів за однією парою вуличних соціальних працівників. Діти, наприклад, не завжди довіряють дорослим, тому налагоджений контакт з вуличним соціальним працівником і позитивний досвід спілкування з ним викликають у дітей довіру, вони відкриваються тільки йому. Такий принцип також сприяє збору найбільш повної і однорідної інформації про дитину і її ситуацію. Часто діти обирають собі вуличного соціального працівника, з яким їм найбільш комфортно спілкуватися. Найчастіше цей працівник стає куратором дитини, оскільки дитина йому довіряє. Однак слід пам'ятати, що вуличний соціальний працівник може захворіти, звільнитися, піти в декретну відпустку. У цих випадках втрачається контакт з цілою групою дітей. Щоб цього не сталося, рекомендується організувати регулярну ротацію вуличних соціальних працівників при відвідуванні угруповань і своєчасно документувати значущу для роботи інформацію.

– Пунктуальність. Якщо вуличний соціальний працівник признає зустріч клієнту, то він повинен обов'язково на неї прийти, не запізнюватись, оскільки він ризикує втратити довіру з його боку.

– Толерантність у ставленні до клієнта. Безпритульних не можна засуджувати, виявляти гидливість, хоча вони не дотримуються гігієни, можуть бути брудними, перебувати під впливом психоактивних речовин або бути ВІЛ-позитивними. Не можна «фальшивити» у спілкуванні з ними. Потрібно приймати їх такими, якими вони є, не намагатися їх виправити, а пропонувати допомогу.

На наш погляд, вулична соціальна робота, заснована на зазначених принципах, підвищує ефективність стаціонарної допомоги, що надається всім категоріям клієнтів соціальної роботи, шляхом налагодження зворотного зв'язку з ними. Вона сприяє реалізації невідкладної допомоги і профілактичної роботи безпосередньо в місцях перебування потенційних клієнтів. Отже, специфічною ознакою вуличної соціальної роботи є відсутність прямої залежності між наданням клієнтам соціальної допомоги і необхідністю залучати їх до соціальних інститутів, що є вирішальним для зближення клієнта з соціальним працівником і оперативного надання йому соціальних послуг.

Проведений аналіз вуличної соціальної роботи, її специфіки і принципів, дозволяють надати власне тлумачення її сутності, схарактеризувати клієнтів такої роботи, а також вуличного соціального працівника.

Вуличну соціальну роботу розглядаємо як професійну діяльність, спрямовану на сприяння окремим особам і соціальним групам у подоланні особистісних і соціальних труднощів шляхом встановлення й підтримки контакту між ними та фахівцями соціальних служб, захисту, корекції і реабілітації на вулиці.

Клієнтом вуличної соціальної роботи вважаємо особу, яка користується послугами соціальних служб,

ЛІТЕРАТУРА

1. Жуков В. И. Настольная книга социального работника: учебно-методическое пособие / [под общ. ред. ак. РАН В. И. Жукова, ак. АПСН Л. Г. Лаптева, Президента АБОП В. Г. Шевченко, проф. Е. П. Агапова]. – М.: «Гном и Д», 2008. – 352 с.

2. Кобзар Б. С. Зняття адаптаційних труднощів у дітей в соціально-реабілітаційному центрі /

REFERENCES

1. Zhukov, V. I. (2008). *Nastolnaya kniga sotsialnogo rabotnika [Book of social employee]*. Moscow: «Gnome and D» [in Russian].

2. Kobzar, B. S, Postovoytov, E. P (1999). *Zniattia adaptatsiinykh trudnoshchiv u ditey v sotsialno-reabilitatsiinomu centri [Removing adaptation difficulties in children in social and rehabilitation center]*. Kyiv: Institute of education of Ukraine [in Ukrainian].

організацій і установ шляхом взаємодії з вуличним соціальним працівником.

Вуличним соціальним працівником називаємо фахівця, який здійснює соціальну, психологічну, правову підтримку і допомогу на вулиці незахищеним верствам населення (пенсіонерам, біженцям, дітям-сиротам та ін.), а також особам, які знаходяться у стані психічної нестабільності, зумовленої об'єктивними (війни, екологічні катастрофи, міжнародні конфлікти, релігійні розбіжності) і суб'єктивними (трагедія в сім'ї, втрата майна) чинниками, з метою налагодження контакту між фахівцями соціальної служби і цільовою групою, потенційно зацікавленою у таких послугах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Маємо констатувати, що вулична соціальна робота в Україні не є усталеною, інституалізованою практикою. Незважаючи на те, що зазначений вид професійної соціальної роботи є нормою у більшості розвинених країн світу, в нашій країні така робота здійснюється в експериментальному порядку, на базі притулків і соціальних служб, що спеціалізуються насамперед на роботі з неповнолітніми, ВІЛ-інфікованими і наркозалежними клієнтами. У своїй роботі українські вуличні соціальні працівники стикаються з певними проблемами, зумовленими обмеженим фінансуванням, нестачею персоналу, відсутністю розуміння й підтримки з боку суспільства, спеціальної підготовки до такої роботи тощо. Не менш важливою проблемою вуличної соціальної роботи є поведінкові особливості клієнтів, через що кількість представників, здатних проводити вуличну соціальну роботу, є доволі обмеженою.

Виявлення сутності і специфіки вуличної соціальної роботи дозволить схарактеризувати професійні функції вуличних соціальних працівників та визначити компетентність фахівців щодо їх виконання.

Б. С. Кобзар, Є. П. Постовойтов. – К.: Ін-т проблем виховання АПН України, 1999. – 130 с.

3. Колодченко С. Ю. Отечественный и зарубежный опыт реабилитации безнадзорных и беспризорных несовершеннолетних / С. Ю. Колодченко. – Белгород: Белгородский государственный национальный исследовательский университет, НИУ «БелГУ», 2013. – 124 с.

3. Kalynchenko, S. Y. (2013). *Otechestvennyy i zarubezhnyy opyt rehabilitatsyy beznadzornykh i besprizornykh nesovershennoletnykh [Domestic and foreign experience of rehabilitation of abandoned and homeless adolescents]*. Belgorod: Belgorodskiy gosudarstvennyy natsionalnyy issledovatel'skiy universitet, NIU "BelGU" [in Russian].

Марина Владимировна Боделан,
*магістр соціальної педагогіки, соискатель, старший преподаватель
кафедры социальной работы и кадрового менеджмента,
Одесский национальный политехнический университет,
проспект Шевченко, 1, г. Одесса, Украина*

УЛИЧНАЯ СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА: СУЩНОСТЬ И СПЕЦИФИКА

Уличная социальная работа повышает эффективность стационарной помощи, предоставляемой всем категориям клиентов социальной работы, путем налаживания обратной связи с ними. Она способствует реализации неотложной помощи и профилактической работы непосредственно в местах пребывания потенциальных клиентов. Ее специфическим признаком является отсутствие прямой зависимости между предоставлением клиентам социальной помощи и необходимостью привлекать их к социальным институтам, что является решающим для сближения клиента с социальным работником и оперативного предоставления ему социальных услуг. Проведенный анализ уличной социальной работы, ее специфики и принципов, позволяет предоставить собственное толкование его сущности, охарактеризовать клиентов такой работы, а также уличного социального работника. Уличную социальную работу рассматриваем как профессиональную деятельность, направленную на содействие отдельным лицам и социальным группам в преодолении личностных и социальных проблем путем установления и поддержания контакта между ними и специалистами социальных служб, защиты, коррекции и реабилитации на улице. Клиентом уличной социальной работы считаем лицо, пользующееся услугами социальных служб, организаций и учреждений путем взаимодействия с уличным социальным работником. Уличным социальным работником называем специалиста, который осуществляет социальную, психологическую, правовую поддержку и помощь на улице незащищенным слоям населения (пенсионерам, беженцам, детям-сиротам и др.), а также лицам, находящимся в состоянии психической нестабильности, обусловленной объективными (войны, экологические катастрофы, международные конфликты, религиозные разногласия) и субъективными (трагедия в семье, потеря имущества) факторами, с целью налаживания контакта между специалистами социальной службы и целевой группой, потенциально заинтересованным в таких услугах.

Ключевые слова: социальная работа, уличная социальная работа, клиент уличной социальной работы, уличный социальный работник.

Maryna Bodelan,
*master of Social Pedagogy, senior lecturer, degree-seeking student,
Department of Social Work and Staff Management,
Odessa National Polytechnic University,
1, Shevchenko Avenue, Odesa, Ukraine*

STREET SOCIAL WORK: ESSENCE AND SPECIFICITY

Street social work increases the efficiency of residential social care, provided for all categories of clients of social work by establishing special feedback. It contributes to rendering urgent medical aid and social preventive work in places of potential clients' temporary residence. Its peculiarity is the absence of direct dependence between care assistance for clients and the necessity of engaging them in social institutions, which is the determinative for developing a good rapport between a client and a social worker. The carried out analysis of street social work specificity allows to interpret its essence, to characterize potential clients as well as street social workers. Street social work is considered as professional activities, oriented at supporting individuals and social groups in overcoming personal or social problems by establishing and maintaining contacts between them and social service workers, providing defense and rehabilitation outdoors. A client of social service is considered as an individual, who uses service of social organizations by interacting with social workers. A street social worker is a professional, who provides social, psychological and legal support and help outdoors for disadvantaged groups of society (retired people, refugees, orphans, etc.), as well as people in the state of psychological instability, caused by objective (wards, ecological catastrophes, international conflicts, religious disagreements) and subjective (problems in a family) factors, aiming for establishing contacts between social workers and target groups, potentially interested in such a kind of service.

Keywords: social work, street social work, client of street social work, street social worker.

Подано до редакції 04.01.2016

Рецензент: д. пед. н, проф. В. В. Корнещук